

**Evaluatie van het Vlaams Academisch Bi-
bliografisch Bestand – Sociale en Humane
Wetenschappen (VABB-SHW)
Managementsamenvatting**

Projectnummer:

2022.060

Publicatienummer

2022.060-2235

Datum:

Utrecht, 5 december 2022

Auteurs:

Jessica Kats

Max Kemman

Frank Bongers

Jasper Ott

Patrick Pieters

Op vraag van:

Vlaamse overheid - Departement EWI
Koning Albert II-Laan 35, bus 10
1030 Brussel

DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

Managementsamenvatting

Aanleiding, context en onderzoeksmethoden

In opdracht van het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) heeft Dialogic in de periode mei – oktober 2022 een evaluatie uitgevoerd¹ van het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW)². In het VABB-SHW worden bibliografische gegevens opgenomen van wetenschappelijke publicaties in het domein van de Sociale en Humane Wetenschappen (SHW). Het betreft publicaties afkomstig van onderzoekers verbonden aan een Vlaamse universiteit en die niet verwerkt zijn in Web of Science (WoS). Het wetenschappelijk beheer van het VABB-SHW is in handen van het Gezaghebbende Panel, het technische beheer ervan is in handen van (de afdeling Antwerpen van) het Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (ECOOM-Antwerpen) en de administratieve ondersteuning van het Gezaghebbende Panel wordt ingevuld door (een medewerker van) de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR). Het VABB-SHW is statisch en wordt eenmaal per jaar geüpdatet.

Het VABB-SHW is ontstaan naar aanleiding van de herziening in 2008 van de verdeelsleutel voor de Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF), de zogenaamde BOF-sleutel, die onder meer gebaseerd was op parameters die betrekking hadden op de output aan wetenschappelijke publicaties. Op dat moment was het namelijk niet mogelijk om op basis van de bestaande databanken de publicaties in de SHW voldoende in rekening te brengen bij de berekening van eerder vermelde verdeelsleutel. Om daaraan tegemoet te komen, werd opdracht gegeven om het VABB-SHW te ontwikkelen, met als doel om vanaf 1 januari 2011 ook publicaties uit deze databank mee te nemen bij de verdeling van de BOF-middelen. De BOF-sleutel omvat thans tien parameters, gebundeld in een structureel deel (onderdeel A), een bibliometrisch deel (onderdeel B) en een deel beleidsaccenten (onderdeel C). Het onderdeel 'aandeel in het aantal publicaties in VABB-SHW (B2)' betreft 4,5% (periode 2019-2023). De totale financiering voor de BOF³ bedraagt in 2022 bijna 235 miljoen euro.

Het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2012 betreffende de financiering van de Bijzondere Onderzoeksfondsen aan de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap (hierna BOF-besluit) stelt dat het de bedoeling is om de kwaliteit en de graad van wetenschappelijkheid van het VABB-SHW te evalueren en de te evalueren elementen die hierbij worden opgenoemd, betreffen onder meer de analyse en beoordeling van de toekomststrategie ten aanzien van het VABB-SHW zoals verwoord door het Gezaghebbende Panel. De ex-postevaluatie van het VABB-SHW heeft betrekking op de periode 2018-2022 en heeft als doel enerzijds het doorlichten van (de kwaliteit van) het beheer en de inhoud van het VABB-SHW, zowel wat betreft wetenschappelijke aspecten als wat betreft de technische en administratieve ondersteuning ervan, en anderzijds het beoordelen van de evolutie die het VABB-SHW heeft doorgemaakt sinds de vorige evaluatie (in 2017-2018) ervan. Daarnaast richt de

¹ Deze opdracht werd via een aanbestedingsprocedure gelanceerd door het Departement EWI, toegekend aan Dialogic (overheidsopdracht getiteld "Specifieke opdrachten in het kader van de evaluaties van het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW) en van het convenant (2019-2022) tussen de Vlaamse overheid en de Vlaamse interuniversitaire Raad (VLIR)" en omschreven in het opdrachtbestek met nummer EWI-2022-03).

² De decretale basis van het VABB-SHW ligt sinds 2014 in het decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid (W&I-decreet).

³ Dat betekent zowel de "globale BOF-middelen of basistoelage BOF", als de middelen voor tenure track en voor het Methusalem-programma.

evaluatie zich ook op de toekomst van het VABB-SHW en dit wat betreft (minstens) de periode 2023-2027.

Voor de uitvoering van deze evaluatie is gebruik gemaakt van een mix van methoden, namelijk deskstudie, een internationale benchmark (initiatieven in Noorwegen en Estland werden hierbij bekeken), interviews met 44 personen (vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid en van het beleid, vertegenwoordigers van ECOOM-Antwerpen, leden van (het Bureau van) het Gezaghebbende Panel, vertegenwoordigers en medewerkers van de universiteiten en vertegenwoordigers en medewerkers van de VLIR), twee toekomstdialogen en een SWOT-analyse. Daarnaast heeft een internationaal panel van experts op 19 en 20 september 2022 in Brussel het VABB-SHW beoordeeld.

De evaluatie van het VABB-SHW werd – conform de evaluatiepraktijk die het Departement EWI hanteert – begeleid door een stuurgroep.

Conclusies

Het VABB-SHW slaagt er goed in om zich voor zijn doel in te schakelen: (bijdragen tot) het verdelen van de BOF-middelen. Het algehele beeld van het functioneren van het VABB-SHW wat betreft wetenschappelijk beheer, infrastructuur, technische oplossingen en administratieve ondersteuning is positief, net zoals in de voorgaande evaluatie⁴. Het VABB-SHW wordt gezien als een kwalitatief hoogstaande en relevante databank, en het VABB-SHW geniet internationale bekendheid; het expertenpanel onderschrijft dit. De regionale/nationale impact is sterk als het gaat om het visualiseren en promoten van de SHW. Dit is in lijn met de Vlaamse beleidsambities.

Omwille van de positieve evaluatie van het VABB-SHW in 2017-2018, zijn er sindsdien geen grote wijzigingen in de werkwijze doorgevoerd. De meest ingrijpende wijziging is de introductie van een her-evaluatie-procedure van tijdschriften. Door een dergelijke procedure kunnen, indien nodig, ook titels/tijdschriften uit de databank worden verwijderd die niet (meer) voldoen aan de criteria van het VABB-SHW. Daarnaast zijn er (kleine) verbeteringen doorgevoerd door de infrastructuur, technische of ondersteunende oplossingen en functies voortdurend aan te passen of te verbeteren.

Vooraf met het oog op het doel van het VABB-SHW (het verdelen van onderzoeksmiddelen) werken de gehanteerde criteria⁵ prima voor de grote meerderheid van de publicaties. Ze zijn immers voor alle universiteiten gelijk en maken een objectieve vergelijking mogelijk.

Er is echter enige discussie tussen de stakeholders over de gehanteerde criteria, met name over peer review. Dit betreft ook één van de aanbevelingen uit de vorige evaluatie die niet is opgepakt. De definitie die nu wordt gehanteerd door het Gezaghebbende Panel, is streng (en strenger dan de bepalingen van het BOF-besluit). De loutere aanwezigheid van een Editorial Board beschouwt het Gezaghebbende Panel als onvoldoende om een tijdschrift of boekenreeks als peer reviewed te bestempelen. Bij de beoordeling van de status van tijdschriften/boekenreeksen hoort de beschrijving van een extern peer review-proces. Soms wordt de aanwezigheid van een editorial board ook als voldoende geacht mits er dus een beschrijving is van een proces van (externe) peer review, maar dit verschilt nog per subpanel dat (door het Gezaghebbende Panel) wordt ingezet bij de beoordeling van publicaties. Dit

⁴ Deze evaluatie werd in 2017 uitgevoerd en begin 2018 afgerond.

⁵ De criteria waaraan publicaties minstens moeten voldoen om opgenomen te kunnen worden in het VABB-SHW, worden opgesomd in artikel 4 van het BOF-besluit 2012. De wijze waarop met deze criteria wordt omgegaan of hoe ze worden toegepast, is de verantwoordelijkheid van Gezaghebbende Panel.

wordt waar nodig rechtgezet door het Gezaghebbende Panel tijdens de evaluatie van de beoordelingen van de subpanels. Er worden nog steeds kwalitatief hoogstaande tijdschriften gemist, omdat ze niet exact voldoen aan de voorwaarden gestipuleerd in het BOF-besluit. Andere onderwerpen van discussie zijn de beperking tot traditionele publicaties (er worden geen databestanden meegenomen) en het niet meenemen van editorship van special issues en gemengde tijdschriften (die deels peer review toepassen en deels niet).

De algemene procedures zijn verder geprofessionaliseerd en kennen geen grote knelpunten. Het blijft soms lastig voor onderzoekers en voor het Gezaghebbende Panel dat enkel publicatiekanalen en geen individuele publicaties (met uitzondering van individuele boeken) worden beoordeeld, en dat een grote tijdsspanne zit tussen de publicatie van een artikel of boek en het moment waarop deze wordt opgenomen in het VABB-SHW, omdat het VABB-SHW slechts één keer per jaar wordt geüpdatet.

Het Gezaghebbende Panel, ECOOM-Antwerpen en de ondersteuning door de VLIR functioneren goed. De taakverdeling tussen de partijen is helder en door de langdurige samenwerking zijn de betrokkenen goed op elkaar afgestemd wat de efficiëntie van de samenwerking ten goede komt. Zowel ECOOM-Antwerpen als (de medewerker bij) de VLIR (die instaat voor de ondersteuning van het Gezaghebbende Panel) hebben in de loop der jaren expertise en werkrouines ontwikkeld die hen efficiënt maken in hun respectievelijke technische en administratieve ondersteunende rol. Hoewel het Gezaghebbende Panel in het algemeen ook goed lijkt te functioneren, worden de leden nog steeds geconfronteerd met de vraag hoe zij op een zinvolle en efficiënte manier kunnen omgaan met het voor het VABB-SHW zo belangrijke criterium van peer review.

Op aandringen van het Gezaghebbende Panel maakt het FWO in deze evaluatieperiode geen gebruik meer van het VABB-SHW om individuele onderzoekers te vergelijken. Universiteiten zetten de databank echter wel nog breder in, ondanks de specifieke doelbeschrijving van het VABB-SHW⁶. Hoe de databank wordt ingezet verschilt per universiteit. Ten eerste wordt de databank ingezet voor de interne allocatie van middelen. Ten tweede voor individuele beoordelingen en aanwervingen van nieuwe onderzoekers. Ten derde als keurmerk om de publicatielijsten van onderzoekers te vergelijken met de publicaties in het VABB-SHW. Het Gezaghebbende Panel geeft aan dat de verantwoordelijkheid voor dit gebruik bij de universiteiten ligt, en als de databank breder wordt ingezet, het oorspronkelijke doel ervan in acht moet worden genomen. Het expertenpanel onderschrijft dit. Hoewel de publicaties die in de databank staan van hoge kwaliteit zijn (in die zin fungeert VABB-SHW als keurmerk), kunnen ook publicaties die niet in de databank staan van hoge kwaliteit zijn. Het argument van universiteiten voor de bredere inzet van de databank is vooral dat het 'zonde' is om er verder niets mee te doen, gezien de gevraagde inspanning in tijd en geld. Het lijkt er echter op dat het bredere gebruik van de databank geen nadelige gevolgen heeft voor (jonge) onderzoekers. De beroepsprocedure die met betrekking tot het VABB-SHW is voorzien, maakt het immers mogelijk om op verzoek van de onderzoeker een individuele bijdrage op te nemen, op voorwaarde dat dit verzoek met bewijzen wordt gestaafd. Het publicatiekanaal waarin de individuele bijdrage is opgenomen, wordt dan beoordeeld door het Gezaghebbende Panel. Hierbij dient wel vermeld te worden dat dit in de huidige regeling niet geldt voor (met name vooral gemengde) tijdschriften.

⁶ Zoals vermeld in artikel 60, §1 van het W&I-decreet: "Er wordt een Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand Sociale en Humane Wetenschappen georganiseerd, hierna VABB-SHW te noemen, waarin bibliografische gegevens zijn opgenomen van wetenschappelijke publicaties in het domein van de Sociale en Humane Wetenschappen, afkomstig van onderzoekers die verbonden zijn aan een universiteit in de Vlaamse Gemeenschap en die niet verwerkt zijn voor de Web of Science."

Breder gebruik van de databank op beleidsniveau ligt mogelijk wel voor de hand. Zo kan het toepassingsgebied verbreed worden met STEM-output of kunnen beleidsmakers de databank gebruiken als kennisbank. Hiervoor kan gekeken worden naar andere databanken. In een internationale benchmark werden de Noorse databank (Current Research Information System in Norway of CRISTIN) en de Estlandse (Estonian Research Information System of ETIS) nader onderzocht. De lessen die getrokken kunnen worden uit deze initiatieven zijn afhankelijk van de keuzes die voor het VABB-SHW gemaakt worden met oog op de toekomst. Beide databanken zijn breder opgevat dan het VABB-SHW. CRISTIN staat bekend als een excellente databank die dagelijks wordt geüpdatet en die kwaliteitslabels aan publicaties hangt. Ook worden meer disciplines meegenomen dan enkel de SHW-disciplines. ETIS kent een zeer breed gebruik en is een duidelijk voorbeeld van het opzetten van een voor de onderzoekswereld zeer nuttige databank en dit met een minimale inspanning.

De ontstaansreden van het VABB-SHW blijft overeind: de SHW-disciplines zijn momenteel nog altijd niet voldoende vertegenwoordigd in andere databanken dan het VABB-SHW. Er kunnen echter vraagtekens worden geplaatst bij de doelmatigheid van het systeem rond de databank. Het VABB-SHW speelt slechts een kleine rol in de BOF-sleutel (het gaat in 2022 om ca. 10,5 miljoen euro aan rechtstreekse impact van het VABB-SHW). Ook is er sprake van een relatief stabiele verdeling van de BOF-middelen en heeft het VABB-SHW slechts een beperkt effect op de BOF-verdeelsleutel voor de universiteiten. Het gaat feitelijk om het 'heen en weer schuiven' van jaarlijks gemiddeld ongeveer 570.000 euro over de periode 2019-2022. Dit is overigens een bekend fenomeen bij het gebruik van dergelijke "gesloten" verdeelsleutels. Ze convergeren vrij snel naar een stabiele relatieve verdeling. De (verborgen) kosten om het VABB-SHW actueel te houden, zijn echter aanzienlijk. Is de databank dus wel efficiënt genoeg en de moeite waard? Men kan stellen dat de bibliometrische parameters (B-parameters) ook een indirecte rol spelen in het A-deel (dat conform het BOF-besluit in de periode 2019-2023 per universiteit vaste aandelen betreft, die onder meer berekend werden op basis van de waarden van de B-parameters uit de periode voor (het begrotingsjaar) 2019) en rechtstreeks gerelateerd zijn aan een parameter in het C-deel (hoewel dat tot en met (begrotingsjaar) 2022 nog niet het geval is geweest; vanaf (begrotingsjaar) 2023 is dit wel de bedoeling) en het (totale) effect van het VABB-SHW dus groter is dan hoger vermeld. Daarnaast zou het volledig tegen de letter en geest van de hervorming van research assessment zijn die momenteel op EU-niveau wordt uitgewerkt⁷, om geen of onvoldoende rekening te houden met de SHW-vertegenwoordiging en haar bredere output. Het is in die zin dus een beleidskeuze om zo een signaal te geven dat de onderzoeksdomeinen binnen de sociale en humane wetenschappen ook belangrijk zijn. Zolang het BOF-besluit publicatieparameters bevat en de SHW in andere databanken waarop de BOF-sleutel zich voor de publicatieparameters baseert, onvoldoende vertegenwoordigd zijn, is het VABB-SHW dus nodig. Streven naar een vermindering van werkdruk voor het Gezaghebbende Panel is zeker aan te raden, vooral met betrekking tot het criterium voor peer review, maar het beheer van het VABB-SHW is – volgens de internationale experts – op zich niet duur in vergelijking tot databanken of systemen in andere landen.

Aanbevelingen

Wij formuleren volgende aanbevelingen voor het Gezaghebbende Panel:

1. **Beoordeling van individuele publicaties in plaats van publicatiekanalen.** Wij steunen het voorstel van het Gezaghebbende Panel om voor de bepaling van de peer review-status over te schakelen van het niveau van publicatiekanalen naar het

⁷ Zie o.m. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/reforming-research-assessment-agreement-now-final-2022-07-20_en

niveau van individuele publicaties. Op deze manier worden een aantal anomalieën opgelost en kan de procedure vlotter verlopen. Hiervoor is wel een wijziging van het BOF-besluit nodig.

2. **Richt het peer review-systeem anders in.** Plaats meer vertrouwen in de onderzoekers en laat hen zelf aangeven of hun publicatie peer review heeft ondergaan of niet. Het Gezaghebbende Panel kan daarvoor duidelijke richtlijnen opstellen. Met behulp van een steekproefsgewijze kwaliteitscontrole kan dit systeem bewaakt worden. Daarbij moet echter nog worden uitgedacht welke consequenties kunnen worden verbonden aan oneigenlijke inzendingen (inzendingen die als peer-reviewed worden aangemerkt, maar niet peer-reviewed zijn). Deze wijziging van het peer review-systeem zal vermoedelijk ook leiden tot een vermindering van de werkdruk van het Gezaghebbende Panel.
3. **Versoepel het criterium voor peer review.** De vereisten die het Gezaghebbende Panel ter zake hanteert, zijn strikter dan nodig volgens het BOF-besluit en zouden versoepeld moeten worden. Door een versoepeling kunnen meer publicaties en andere types output worden opgenomen en zijn de SHW nog beter vertegenwoordigd.
4. **Denk meer strategisch na over Open Science en de hervorming van research assessment.** Beide beleidsthema's vragen om de erkenning van een breder scala aan onderzoeksresultaten. Overwogen kan worden om het VABB-SHW te ontwikkelen om verantwoorde beoordeling vollediger te ondersteunen door in de databank ook metagegevens op te nemen van niet-peer-reviewed outputs⁸, en van meer diverse outputs, zoals preprints, datasets, software, methoden, octrooien, enz. Daarbij kan het onderscheid tussen peer-reviewed en niet-peer-reviewed outputs nog steeds behouden blijven.
5. **Ga in gesprek met andere belanghebbenden over een bredere inzet van het VABB-SHW.** Het gebruik van het VABB-SHW is hoofdzakelijk beperkt tot de BOF-sleutel en (oneigenlijk) gebruik door universiteiten, al wordt het ook aangewend voor onderzoeksdoeleinden. Aangezien de databank ook bijdraagt aan de zichtbaarheid van de SHW, zijn wij van mening dat er verder moet worden nagedacht over andere toepassingen. Zo kan het VABB-SHW worden ingezet als kennisbank voor beleidsmakers. Mogelijk is een koppeling met FRIS⁹ hier ook van belang, maar dit zou nog verder verkend moeten worden.

De aanbevelingen voor de Vlaamse overheid zijn als volgt:

1. **Continueer de financiering voor het VABB-SHW.** Aangezien het VABB-SHW goed functioneert en zijn doelstelling behaalt, bevelen wij de Vlaamse overheid aan om de financiering te continueren.
2. **Steun een aanpassing van het BOF-besluit,** zodat het peer review-systeem kan worden aangepast en individuele publicaties kunnen worden beoordeeld.
3. **Ga in gesprek met het Gezaghebbende Panel bij problemen of issues en bij mogelijke aanpassingen aan het VABB-SHW of het BOF-besluit.** Bij aanpassingen aan het beleid van zowel het Gezaghebbende Panel als de Vlaamse overheid

⁸ Dit gebeurt al, maar deze outputs zijn niet publiek vindbaar.

⁹ FRIS (Flanders Research Information Space) is het onderzoeksportaal voor onderzoekers en hun onderzoek in Vlaanderen. Ook hierin staan publicaties van onderzoekers. In die zin is er dus overlap tussen beide databases.

ten aanzien van en aan de werking van het VABB-SHW, is het opportuun om een sterkere dialoog te organiseren tussen het Gezaghebbende Panel als uitvoerders en als experts en de Vlaamse overheid als beleidsmakers van het Vlaamse wetenschappelijk landschap. Daarnaast moet het mogelijk blijven voor het Gezaghebbende Panel om bij problemen of issues in gesprek te gaan met de beleidsmakers.

Contact:

Dialogic innovatie & interactie
Hooghiemstraplein 33-36
3514 AX Utrecht
Tel. +31 (0)30 215 05 80
www.dialogic.nl

